

Múdry Matko a blázni

Pošiel Matko na vohľady; pekne ho uvítali, ešte aj ten prach poutierali, kde si mal sadnúť. Keď si už takto na posedkách i pobesedovali s ním domáci, povie tu otec domový:

„Mati, zabehniže ty do tej komory; ved' vieš po čo!“

A mati len na to čakala; odbehla hneď do komory, trocha toho občerstvenia doniesť. Ale mali sa jej načakať; tam tá kdesi zavrzla! Otec povie:

„Id'že ty, dievka moja, kde tá naša mater toľké časy mešká.“

Dievka odbehla; ale neprichádzala ani tá.

„Ej, kýho paromaže tie tam toľko kutia? No čakajte! Ved' vás ja dovediem!“ rozpepril sa otec a vybehol za nimi.

Milý vohľáč Matko ak vyčkáva, tak vyčkáva; ale nemôže vyčkať nikoho. Takto už aj zívlo sa mu niekoľko ráz, aj ponaprával zhasínajúci oheň na kozube, aj všelijak inak preberal si driemoty, a tých len nebolo a nebolo.

„A už,“ rečie, „či svedčí sa, či nie, len idem pozrieť, čo tí toľko robia v tej komore; vari tam primrzli, a či by ich bol dakto klincami popribíjal.“

Ide – a tam v komore už temer celá svieca dohára, čo mať sebou vzala, a tí traja tam! Ak nariekajú, tak nariekajú, že to ozývalo sa až do tretích susedov.

„Nuž, čože vy tu nariekate?“ volá, prosí Matko preboha; ale z tých nemôž vyvábiť ani slova; len všetci traja ak nariekajú, tak nariekajú.

Naveľa, naveľa spustí mater ešte na hrubšie struny a začne mu vykladať:

„Nuž vidíš, Matko môj drahý, tadiaľto je rebrík z komory na povál a tu, hľa, sekera na ňom zavesená. Keď už len tak zoberiete sa s tou mojou Dorkou a budete mať už potom aj dieťa, ak to dostane sa voliak sem do komory pod tú sekeru, potrasie rebrík a tá sekera odpadne nebožiatku na hlavu a zabije ho, to bude zármutok! Nuž hľa, preto my tu teraz nariekame. Ach, nebožiatko, chúd'atko s rozvalenou hlavou!“ bedákala mati ďalej a s ňou dievka aj otec.

Matkoví bolo všelijako, aj do smiechu, aj nie. Ledva ich utíšil. Napokon ale povedal:

„Ak nájdem na svete ešte piatich takýchto bláznov, ako ste vy, potom si vezmem vašu dievku. Majte Ba zbohom!“

S tým pobral sa v Šíry svet.

Ide, ide na tie skusy a dlho nemôže nič skúsiť; až raz príde do akejsi dediny. Tu vidí veľiké gazdovské stavy a prípravy.

„Idem,“ povedá sebe, „pozrieť, ako tam ľudia gazdujú.“

A tam vidí, ako gazdiná bije, šklbe, trepe o zem kvočku.

„Čože tú kvočku tak nemilosrdne šklbete, trepete?“ opytuje sa.

„Ej, psia mať,“ vraví gazdiná, „má dvanásť kureniec a nechce im dať cicat!“

Naučil tú gazdinú, ako má vajíčko uvariť, obieliť, na drobno s pažítkou posekať alebo žltej kaše uvariť a tak kurence nachovať. Ináč nemohol ju presvedčiť, že kurence nikdy necicajú svoju mater, iba keď už pred ňou pekne zobkali a žrali. Zaplatila mu dobre. Matko ale našiel prvého blázna, keď nie väčšieho, aspoň takého, ako tamtí boli.

Nuž dobre, toto bol už prvý blázon.

Ako dochodil do druhej dediny, počul na všetkých zvonoch vyzváňať. Proti nemu uberal la von z dediny pohrebný sprievod a to, ako čo by mal byť súdny deň, všetko bolo na nohách. Chlapi niesli truhlu; ženy vykladali za truhlou a zalamovali rukami; mládež, stárež okolo nich. Truhla bola odkrytá, vrchnák z nej len tak niesli; bo krásne mladé dievča ležalo v nej živé.

„Ach, povedzteže mi, dobrí ľudia, čo vy to predsa robíte?“ doveduje sa Matko.

„Ach, nuž čože by sme robili?!“ vravia mu. „Chúd'á dievča richtárovo išlo po vodu, voliak si vopchalo ruku do budkáča a teraz nemožno mu ju nijakým činom von dostať. Dosť už celá dedina nalámala si na tom hlavu; dosť natrápilo sa dievča a predsa nie. Malo by dievča tento ozrutný budkáč vždy takto na ruke nosiť, bohvie čo by z toho bolo. Nuž volíme bo odrazu zbaviť trápenia a pochovať za živa!“

„Nuž ale ste vy blázni!“

Bol by si za to slovo od celej dediny utŕžil! Ale Matko nelenivý, roztrepal, čím to riekoľ, aj budkáč a milé dievča oslobodil.

Hneď ho celá dedina odprevádzala pravo do poctivého richtárskeho príbytku. Jednak už všetko bolo hotovo na kar, urobili z toho veselú hostinu. A napokon zbierku – naskladali milému mudrcovi plnú misu dvadsiatnikov.

Dobre teda, toto mu už boli druhí blázni, čo dobre platili.

Na tretej dedine chceli mať kostol zvonka-zdnuka pekný bielušký. Len, vravia, z čoho kam najbelší vystavať? Ktosi im bol poradil, že najbelší bude z tvarohu. Hneď a zaraz, kde aké mlieko malí, robili na tvaroh a postavili z neho kostol – ale bez oblokov. Zvonku bol pekný, biely. Ale čože? Zdnuka horší od temnice. Jali sa nosiť doňho svetlo vo vreciach.

Všetko darmo. Nezadlho ale prileteli z hory vtáčiky, vyďubali diery do tvarohu a v kostole zasvietilo sa.

„To pánbohovia, keď oni také svetlo robia! Nachytajme si ich do toho kostola, budú nám v ňom vo dne v noci svietiť.“

Nedali si to dva razy povedať, bo ten, ktorému vyrieklo sa to prvému, aj to znal, kde tí nosia sa v hore na vysokom strome.

Pochytili hneď dlhočizný rebrík a niesli ho na pleciach do hory. Ale tu milý reber zavadil sa im o kaž-

dý strom a kde bola väčšia húšťava, tam už nedajbože ani sem, ani tam. I veru odtínali po kuse z rebríka, kdekoľvek zavadil. Šťastne dostali sa týmto činom až k vysokému stromu, ale čože, keď z rebríka nemali už len tri kolky, všetok ho boli poutínali. Lež čo chlapi, to chlapi! Podvíhali sa oni jednodruhému na pleciah, chlap na chlapovi stál rovno, pevne. Ten najvyšší dočiahol až k hniezdu a dostal ho aj s vtákami do hrsti. Ale ako od radosti zvolal „tu sú!“, obzrel sa ten najspodnejší hore, aby tiež voľač videl. Tu podšmykla sa mu noha, skydol sa. Popadali všetci a vtáci uleteli. Daromná všetka robota, iba čo komu ruka, komu noha, komu hlava dodrúžaná.

Na túto nehodu došiel Maťko k nim. Naučil ich stavať kostol z kamenia, nechať, kde treba, obloky a múry, steny pobieliť vápnom. Ešte len to bol kostol pekný, bielušký! Dali mu viac peňazí, ako čo ich ten kostol stál.

Dobre; popri peniazoch našiel si Maťko už aj tretích bláznov.

V štvrtej dedine bývali ľudia už trochu onakvejší; títo mali poriadny múraný kostol. Ale počujte len! Ťahali povrazmi oviazaného bujaka hore na kostol. Maťko ani svojim očiam neveril, ale bolo predsa tak. I pýta sa ich:

„Nuž ale dobrí ľudkovia, čože vy to tuná robíte?“ „Čože by sme robili? Umrel u nás bohatý mäsiar a poručil bujaka na kostol; nuž ho tatam dať chceme, kde je poručený.“

Maťko im bujaka predal a rozpovedal im, ako majú speňaženého na kostol vynaložiť. – Odmena rozumnej rady neminula ho ani tuná.

Dobre; našiel tuná štvrtých bláznov.

„Len či ozaj skoro nahodím aj na piatych,“ hútal si, „hoci ak to ide takto na -svete, ktovie, či mi aj tí budú pokonní?“

A veru mu zas nebolo ďaleko chodiť. V piatej dedine, ako dali jedlo na stôl, tak ľudia odstúpili sa; myši pribehli zo všetkých kútov domu, napapali sa dosýta a ľudia iba to jedli, čo tieto nechali.

„Ľudia, ľudia, čože je to u vás?“ hovorí Maťko. „Veď by som ja radšej hladom pošiel, akoby som mal takto len za myšami jedávať!“

„A veď spočiatku aj nám taká bola hodina,“ rečú mu; „ale keď to človek navykne sa aj na šibenicu, navykli sme sa aj my na to. Dost' aj pasce stavíme, celú vojnu proti myšiam vedieme a ubrániť sa im nemôžeme. Vari z celého sveta zbehli sa sem na nás!“

„A zbehnú sa ešte len, ak nepomôžete si,“ odpovie im Maťko.

„Ej, človečku, spomôž nám, ak si z boha!“ prosia sa mu.

Maťko – rozumie sa, za dobrú plácu – opatril im také zvieratko, čo inšie nerobilo, iba myši chytalo, drhlo a žralo.

Ale tu milých dedinčanov nadišiel strach náramný, čo bude žrať to divotvorné zviera, keď všetky myši vydrhne. A o tomto poradiť sa s Maťkom neprišlo in na um, len keď ho už obohateného vypravdali za dedinu a on bol dosť ďaleko od nich. Kričali ešte za ním.

„Čo vás po tom!“ zvolal im Maťko naspäť a bol už za vrškom.

Oni rozumeli: „Čo? – Vás potom!“

Nuž veru pozdejšie, keď už myši nebolo a kocúra nijak dolapiť nemohli, čo tí nevytrielili? Vypratali, čo mohli, a podpálili dedinu zo všetkých strán, aby tam aj ten čert s ňou zhorel. Keď pohorelo všetko, zazreli kocúra sedieť v cinteri na najvyššom náhrobnom kríži. Ani vlások mu nebol oškvíkol. A kde vzala sa, tam vzala sa, sedela pri ňom už aj mačka. Mačiek naplienilo sa im; ale od týchto, ako aj od myší, mali napotom pokoj. Krämaže ako blázni, museli konečne len svojou škodou zmúdreť.

Maťkovi ale nebolo treba hľadať viac bláznov. Ktovie, koľko by ich bol ešte našiel! Nebola mu ale ani starosť o peniažky do gazdovstva. Vrátil sa domov a povedal:

„Predsa jest veľa bláznov na svete; piatich som naschvál vyhl'adal, Šiesta bude moja žena a siedma celá perepút!“

Ale mu vraj dobre bolo s ňou, bo ako vravia: „Múdre mu mužovi netreba múdrejšej ženy, ako je sám“ a „Len jeden múdry, a veľa bláznov popri ňom vyžije.“